

FOTO: CZECH TOURISM

ku je zoologická zahrada, která začala vznikat kolem roku 1930 coby záliba majitele lukovského panství Josefa Seilerna. Dnes chová zoo na 48 hektarech zhruba 220 druhů zvířat (viz IN magazín č. 30/07).

Radou větrných mlýnů byly do druhé světové války známé Klobouky u Brna na Břeclavsku. Poslední ale vzal za své po výstřelech z děl Rudé armády. Snaha místních o obnovu byla korunována úspěchem až v roce 1982, kdy zdejší zahrádkáři získali torzo mlýna z Pacetluk na Kroměřížsku. Převezení si ho na kloboucké návrší, opravili, pokryli novým šindelem a zpřístupnili. Průvodce čeká na turisty v šalandě, tedy vystouplé komůrce pro mlynáře, od května do září v sobotu odpoleďne a v neděli celý den. V zámečku dole v městečku pak muzeum představuje expo-

náty z historie mlynářství, ale i archeologie, národopisu a keramiky.

Obr s rozpětím šestnáct metrů

Po pádu komunismu začaly ožívat i další do té doby zapomenuté větrné mlýny. Zděný v Ostrově u Macochy, který je i ve znaku oblíbené krápníkové jeskyně Balcarky v Moravském krasu na Blanensku, zůstal sice dál jen rekreační chatou, muzeum ale vzniklo v mlýně v nedaleké Rudici. Expozice v několika patrech památky se kromě mlynářství věnuje i ochraně přírody Moravského krasu a objevům v blízkém jeskynním systému Rudické propadání. Průvodce, „zdobící“ ruce →

Typy mlýnů

Odborníci rozlišují na našem území dva základní typy větrných mlýnů: dřevěné sloupové (někdy též označované jako beraní či německé) a zděné, takzvané holandské.

Kromě materiálu se liší zejména způsobem, jakým mlynář přizpůsoboval jeho lopatky směru proudění větru. Dřevěné se otáčely za větrem kompletně celé na otáčivém podstavci, složeném ze základního trámu („podešve“), středního sloupu („otce“) a vzpěr („apoštolů“). Samotné otáčení pak umožňovala „matka“, tedy s „otcem“ spojený vodorovný nosný trám druhého patra. Na „matce“ je zavěšena kostra celého mlýna. Součástí pohyblivé části mlýna jsou i dva vodorovné nosné trámy „dědek“ a „babka“, na kterých spočívá váha celého prvního nadzemního podlaží. Otočení pohyblivé opláštěné části stavby umožňovalo mlynáři ráhno zvané „oj“ či „ocas“.

FOTO: PAVEL GEIDOS

Kloboučtí nadšenci znovu postavili mlýn zničený za války Rudou armádou (vystouplá komůrka pro mlynáře se nazývá šalanda).

V případě zděných mlýnů (většinou záměrně na kulatém půdorysu) se za větrem neotáčel celý mlýn, nýbrž pouze střecha se zabudovanými lopatkami. Kvůli jednoduchému otáčení střechy měly zděné mlýny půdorys válce či useknutého kužele.

Hojněji se u nás vyskytovaly mlýny dřevěné, nejčastěji se s nimi ještě dnes setkáváme na Moravě a ve Slezsku. Zděné mlýny se k nám dostaly z Nizozemska přes Německo asi až v 18. století. Specifickou kategorií jsou malé dřevěné mlýnky s malou větrnou turbínkou na střeše. Ty jsou typické zejména pro Ostravsko.

Lopatky mlýna při působení větru roztáčí (většinou proti směru hodinových ručiček) palečné kolo, jehož zuby zapadají do menšího, cévového kola. Jeho roztočením se uvede do pohybu vertikální hřídel, která točí svrchním mlýnským kamenem („běhounem“) z tvrdého pískovce. Druhý obdobný kámen („spodek“) je nepohyblivý. Jejich třením se zrna drtí. Rozdrčené zrna pak padá do velké truhly zvané moučnice. Mletí záviselo na proudění větru, takže leckdy na něj bylo třeba čekat. Tento čas trávil mlynář v malé útulné obytné místnosti, takzvané šalandě.

- www.vetremlyny.unas.cz
- www.povetnik.cz